127
Ա.Կ.

ՄԵՂՈՒ

7՛ ՏԱՐԻ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ — 2՛ ՑՈՒՆԻՍ

Թ· 205 — ԵԱՖԱԹԱԿԱՆ — 1863

Ինչ որ Խմբագրութեան և Տնօրէնութեան կը վերաբերի պէտք է ուղղել առ ԱՐՈՒԱՄ Դ· ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ· Մեծ Նոր—խանի դուռը· Թիւ 2· ՄԵՂՈՒ ի գրասենեակը — Անվճար նամակ կամ ծրար կը մերժուի·

Օրագիրը ամեն շաբթու երեքշաբթի օրերը կը հրատարակվի·

Գին տարեկան 120 ղուռուշ արծաթ· — կէսամեայ 70· — եռամսեայ 40· — մէկ թիւը 4 ղուռուշ· դո րս իրիցած Օրագրոց Ճամբու ծախքը ընդունողին վրայ է· — Յանուցման տողը 1 ղուռուշ·

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԲ ԿԸՆԴՈՒՆՎԻ

Կ· ՊՕԼԻՍ Օրագրոյս գրասենեակը, Մեծ—Նոր—խանի վերի դուռը Թիւ 2·

ՀՄՒՐՆԻՈՅ Տեառն Ներսէսեան եղբարց վաճառատունը և Ծունդիկ Հանգէսին գրասենեակը· ՏՐԱՊԻԶՈՆ՝— Խաչատուր տղա Իլմասեանի գրասենեակը· ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ Յարութիւն տղա Պ· Համբեան· ՆԻԿՈՄԻՈՒՄ Պ· Հաճի Յակոբ Նազարէթեան

ՈՒԹԵԱՆ ՅՕՀՈՒՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ՓԱՓԱԶԵԱՆ Տ· ՅՕՀՈՒՆՆԷԱ· ՓԱՓԱՆՑԱԿԱՆ ԺՈ-ՂՈՎ ԵՒ ՄԵՂՈՒ

(Շարունակութիւն· Տե՛ս Թ՛ 203)

Այս վճիռն ալ տալէն նոքը ազգային խառն վարչութիւնը, այլ առանց ըրած ազգային բարերարութեանց վրայ չափազանց ուրախանալով՝ իր մեծ դոհունակութեանն ՚ի նշան, իր հրամանովը հաստատեր է եւ կանոններն ալ վաւերացուցեր է իրեն առաքելութեանը — անոր աշխարհական անդամներուն առաքելութիւնը մէջը չըլլալով, որվհետեւ աշխարհականները իրաւունք չունին անոր օրէնքները խմնալու· եկեղեցականը եկեղեցականին չինածը վաւերացուցեր է· ոսկերիչ վարպետը ոսկերիչին չինածը բուն արժէքեն աւելի կը գնահատէ·

Հիմա որ այս Քահանայից բարեկարգութեանը հակող Քահանայական ժողովը երես առաւ եւ իրեն կռնակ ունեցաւ կամ լաւ եւս առաւ եւ իրեն կռնակ ունեցաւ կամ լաւ եւս իրեն հալառակ դառաւ ազգային վարչութիւնը որուն ձեռքով կրնայ այսուհետեւ իրեն հակառակող անձը Տեսչութեան դուռը բանտարկել· լրագիրը խափանել, բերանները կարկել, արգարը մտածողին գլուխը ծակել, իր զօրութիւնը Մեղուին վրայ փորձել կուզէ, եւ թերեւս այս ժամուն պահանջել կը մտածէ Ազգային վարչութենէն, որ Մեղուին խափանման համար թագրիը մէն ալ գրէ՝ Բ· Դուռը, չը մտածելով թէ Մեղուի խմբագրին անունը փոխուած ալ է նէ՝ դէռ նոյնն է եւ դէռ կենդանի է իր ամենայն զօրութեամբը անոր հոգին, որով վեց տարի շարունակ մեծ կենդանութիւնով դէմ ըրաւ կռնակ ալ ազգային ճշմարտութիւնին ու արդարութիւնը ուննալով·

Կ՚երեւայ որ այս Քահանայական ժողովը, ուրիշ անունով Յիսուսեան ընկերութիւնը (որովհետեւ միայն եկեղեցականներէ կազմըված ըլլալով Ֆրանսիացոնեան ընկերութիւն չենք կրնար անուանել) քահանայից բարեկարգութեանը հակելու պատրուակով կազմըված՝ իրեն յատուկ պաշտօն ունի յարձակիլ, յաղթահարել եւ պակուցանել ու ոչնչանել ամեն անունք որ եկեղեցականի մը պակասութիւնը երեւան կը հանեն, կամ անոր վրայ եզած մեկ ամբաստանութիւնը ՚ի կը հրատարակեն· Անոր պիտի հակէ որ եկեղեցականք ինչ գործ ուզեն նէ՝ ըրած աւերնին մեկը վրայ չը հանի եւ կամ հանի ու խորհրդապահ ըլլալ չը խոստանայ նէ՝ վրան յարձակի եւ զանի անկարող ընէ այն դաղտնիքը երեւան հանելու· Լեռը երկու հոգի մարդ հանվեցուցած առեն երկու հոգի ալ ճամուն վրայ կրսպասեն որ անցնող մը չըլլայ կամ եղիկ պատահի՝ զանի անկարող ընեն ուրիշ տեղ մը երթալ տեսածը պատմելու·

Մեղուն Սէթեան Յովհաննէս վարդապետը՝ դնենք թէ առուգիս բամբասեր է·

ինչ ընելու էր արդեօք այդ քահանայական ժողովը. եթէ կարող էր՝ Սեթեանին վրայ եղած ամբաստանութիւնը ստուգելու, եւ եթէ արդար դատեր զանի, անոր անմեղութիւնը հրապարակաւ յայտնելու էր. եւ ոչ թէ վարչութենէն պահանջել որ Մեղուին բերանը կարկէ։ Այսու ամենայնիւ Սեթեան վարդապետին գալով տակաւին ուրիշ շատ եկեղեցականներ կային՝ որոնք բամբասութեան, հալածութեան հրապարակաւ եւ անոնց յանցանքն ու պակասութիւնները ալ հատատութեան վրանին. ինչո՞ւ անոնց համար ալ բողոք չ'ըրաւ քահանայական ժողովը. թէպէտ լաւ համոզուած ենք թէ դժկամակութեամբ լսեց անոնց մեղաւորութեան հրապարակութիւնը. ինչո՞ւ անոնց համար ալ չը խռովեցաւ եւ տակն ու վրայ չ'ըրաւ վարչութիւնը, լրագիրները եւայլն։

Սակայն մինչ մեր ըսածն է. այն առեղծուածը՝ որ լրագիրները Սեթեանի չափ ծանօթ եւ անոր չափ գործակից անձի մը վրայ չէին խօսեր, քահանայական ժողովը միայն սրտով կը խռովէր. երբ Մեղուն անոր հոգիին վրայ կոխեց՝ այն առեն ալ աշխարհ թնտանի ժողովը որ եկեղեցականաց խաւարի մէջ ամէն գործողութիւնը պահանջող կեցած էր, ղէն ի ձեռին երեսը դէպ ի դուրս դարձուցած, դուրսէն եկած յարձակմանց դէմ դնելու համար, քահանայական ժողովը փոխանակ յանցաւորին դատը առնելու, եթէ ունէր արտօնութիւն մը, փոխանակ յանցաւորը, մեղապարտը պատժելու, մեղապարտը դատապարտութեանը, մահուանը կը ցանկայ եւ զանի կը պահանջէ։ Այս է եղեր քահանայական ժողովին պաշտօնը, եւ այս է եղեր քահանայից բարեկարգութեան հսկող տեսչութեան նպատակը։

Թող մեկը չգժկամակի մեր ըսածներուն եւ չհաւատայ քահանայական ժողովին առած բացատրութեանը իր նպատակին համար. մենք չենք կրնար հաստատ եւ հետեւաբար խարել ժողովուրդը թէ այդ քահանայական ժողովը պիտի հաճի եւ վարիպի քահանայից մէջէն դէթ այսու հետեւ մեղապարտ եղողները դատապարտելու եւ պատժելու։ Պիտի հաճի՞ քահանայական ժողովը այս օրերս եկեղեցիէ եկեղեցի պտըտելով վանդի մը նորոգութեան պատրուակաւ ողորմութիւն հաւաքող քահանան կանչելու, ըսածին ստութիւնը վերահասու ըլլալով զանի դատապարտելու։ Պիտի հաճի՞ զանի մը առնէ՝ ի վեր քահանայապետութիւնը մեկդի նետած, ժամերը, տուները, խանները, խանութները պտըտելով եւ աղքատի մը համար ստակ հաւքելու կոնդակ մը ձեռքը՝ սինչեւ հիմայ պէտք եղածին եւ ռապատիկը ստակ դումարելէն ետքը՝ տեղը չվճարող, եւ այսուհետեւ ալ դարձեալ ժողովածը վճարելու կամք չունեցող քահանան առեան կոչելու եւ իր ըրածին պատիժը տալու։ Պիտի հաճի՞ այդ ժողովը մեծ թաղի մը բոլոր բնակչացը կասկածին ներքեւ ընկած եւ դողութիւնով մը ամբաստանուած քահանան դատելու եւ արժանաւոր պատուհասը տալու, չէ նէ՝ Մեղուին բերանը կարկելու պիտի աշխատի, երբ որ անի համարձակի հրապարակելու՝ թէ քաղաքական տեսչութեան բարձրապատիւ պաշտօնեան խոստացեր էր այդ քահանային խոստովանել տալու կարող ըլլալ ըրած դողութիւնը, եթէ երկու օր իրեն ձեռքը յանձնէին զանի։

Պիտի հաճի՞ այդ ժողովը Խրիմեանի պէս անձի մը վրայ անլուր զրպարտութիւններ ընող զանի առաջնորդութենէ ձգել տալու պատրաստէին եւ ապարդիւն մնալը տեսնելէն ետքը միւնչեւ անգամ անոր սպանմանն ալ ցանկացող վ ըդապետները խայտառակելու, դատապարտելու, եւ անոնց դատապարտութիւնն ալ հրապարակ հանելու։

Պիտի հաճի՞ բոլոր իր վիճակին մէջ գանգատած Թշուառ Հայերը քան Գիւրտեղն աւելի անգթութեամբ տուայտող եւ հարստահարող կաթուղիկոս մը, վանականները դատապարտելու եւ անմեղ ժողովուրդ մը անոնց երկաթի լուծէն ազատելու . . . ։

Եւ պիտի հաճի՞ այդ կաթուղիկոսութիւնը վերահաստատելու ջանացող վարդապետին երեսը թ.քնելու . . . ։

(Եւ վերջապէս այդ քահանայական ժողովին առեղապետն ալ պիտի հաճի՞ այսուհետեւ թէ իր տունը եւ թէ ուրիշ տեղեր թուղթ չը խաղալու՝ ուրիշներուն չար օրինակ չ'ըլլալու համար։) . . .

Այրդի վարչութիւնը խառն ժողովէ մը կը բաղկանայ. հոն աշխարհական եւ եկեղեցականաց միասին կը գործեն. ըսել է որ այս ժողովը կրնայ թէ աշխարհականաց եւ թէ եկեղեցականաց բարեկարգութիւնը հսկել եւ եթէ հոն աշխարհականներէն այնպիսի ան-

ձինք գտնվին, որ հին դվոով կրօնական խըն-
դիրներու միջամտելը ըլլալը մեզք համարին,
հոն գործեալ կրնան նոյն խնդիրները եկե-
ղեցականաց թողուլ. ըսել կուզենք թէ ազ-
գային ամենայն գործերու վարչութեանը հա-
մար բաւական են այդ ժողովին անդամները
ազգին այն վիճակին մէջ, որ պէտք կանոնա-
ւոր վարչութիւնը չէ հաստատած։ Ա.րդ՝
երբ քահանաներէն ոմանք կ'ելնեն ինքզին-
նան ժողով կը կազմեն եւ Պղերին գործերը
իրենք տեսնել կ'ուզեն, ըսել է որ այդ մար-
դիկը ազգային վարչութենէն դուրս վարչու-
թիւն մը կազմել կ'ուզեն. կամ թէ կրօնա-
կանները ազգին մէջ գոտ մարմին մը հա-
մարելով անոր համար ալ ղոտ վարչու-
թիւն մը կը սահմանեն՝ ինքզինքին իրենք
ընտրելով։ Ա..յս վարչութիւնը թէեւ ինքը-
զինքը հրաժարական ալ ըլլար, թէեւ ազգա-
յին վարչութեան ինքզինքը վտեռացուցած
ալ ըլլար, որ չէ եղած, քանի որ վարչու-
թիւնը հետզհետէ իր որոշումները Մասիսի
միջոցով հրատարակած տեսնի՝ այս քահանայ-
ական ժողովին անունն անգամ տուած չէ
մինչեւ ցարդ ... եւ մեծ ուռեռ. Թէ եւ
ամբողջ ազգն ընդունած ըլլար այդ վարչու-
թիւնը, մեղքն որ օրինաւորութեան կը հե-
տեւի, չընդունիր ամենեւին ասի եւ իր
պատճէ է համոզել նաեւ ժողովուրդը որ
ան ալ չընդունի զանի։

Եթէ ազգային վարչութիւնը ամեն գոր-
ծերը անձամբ հոգալու պարագայ չունենալով
իրեն օգնական ընկերութիւն մը ընդունած է
այդ քահանայական ժողովը թող իսկոյն տես-
նէ՝ օր մը եթէ չը գոյայ. մեզի համար անքն-
դունելի է եւ երբ այդ քահանաները բռնա-
նալ ուզեն մեր վրայ՝ մենք չենք խոնարհիր
անոնց չղթաներուն առջեւ, որոնք անշարժու-
թեան եւ մեռելութեան կը մատնեն զմեզ։

Քահանայական ժողովը ազգին բարիք մը
ընել կ'ուզէ, թող չը բարձրանայ մինչեւ ազ-
գին վարչութիւնը ինք առնել ուզելու, թող
չը բարձրանայ ազգին տիրապետելու, այլ
ժողով անունը վերցնելով եւ իր կոչմանն ու
ստիճանին համեմատ թէ ընդհանուրին եւ
թէ մասնաւորին վրայ բռնական ազդեցու-
թիւն բանեցնելու դաշտակալը վտխելով, որ
ալ այսու հետեւ ծաղրելի կ'ընէ ղինքը, քա-
հանայական նշանակութիւն անունով թող
միացընէ իրեն հետ ամեն քահանաները, ու-
անոնց հետ նախ խորհրդակցի թէ ինչ միջոց
գործածելու են որ մի եւ նոյն օրը ամեն եկե-
ղեցիներու մէջ մի եւ նոյն կրօնական արարո-
ղութիւնները կատարուին, մի եւ նոյն ժամա-
սացութիւնները ընթերցուին եւայլն. բ. մը-
տածեն թէ ինչ ընելու են որ ժողովուրդին
սիրտը վատակին, անոնց սիրելի ըլլան, անոնց
պատկառելի ըլլան, եւ անոնց վրայ բարոյա-
կան ազդեցութիւն մը ունենան, եւայլն։
Քանի որ այս ամենատարրական կէտը թո-
ղուցեր ու ասոր անոր գործին խառնվիլ կու-
զեն, Մեղուին եւ Սեթեան Յովհաննէս վար-
դապետին մէջ մտնել կուզեն մինչդեռ՝ վար-
դապետը կորդ ուխտ, եւ իր պատիւը պաշտ-
պանելու անկարող չըլլալով կրնար ինքնին
իր պատիւը պահանջել եթէ վտանգված
տեսնէր, քանի որ ճշմարտապէս քահանայից
բարեկարգութեանը հակելու աշխատելու
տեղ՝ կ'ելնեն ասոր անոր վրայ յարձակիլ
կըվարձեն, ճշմարիտ կ'ըսենք, տակաւին շատ
կըվարձեն։

Իրաւ, ըրէք տեսնէն ազգային Սահմանա-
դրական վարչութիւնը մահու վճիռ սիտի
տար ան ամեն անձերուն որ դէմ ելլէին ամեն
մեներուն որ դէմ ելլէին քօղերու տակէն
դեղ դէմ ելլէին, սակայն մենք կը վա-
խնանք որ այդ մեկ քանի քահանաները յա-
նուն ընդհանուր քահանայութեան դործի մը
դլուխ անցնելու եւ ազգին ճշմարիտ բարիք
մը ըրած ըլլան, ուստի կը յորդորենք դերենք
որ թողուն եկեղեցականաց յանցանքն ու պա-
կասութիւնները երեւան հանողներուն վրայ
յարձակիլը եւ քահանաներուն ազգին օգտա-
կար ծառայութիւններ ընել ուսցընեն, թէ
ոչ՝ իրենց երեսին չուրալը մեկ դէ քաչվին
ու ալ չերեւան հրապարակի վրայ եւ լրա-
դիրներու մէջ . . .

Այսի խոնարհաբար կ'խնդրենք իրենց այս
անգամ եւս կը յանկանք միշտ պատկառիլ
իրենցմէ։

Յօդուածնիս վերջացընելէն առաջ հարկ
կը համարինք մեկ քանի դիտողութիւն ալ
ընել Մասիսի նոյն թուոյն մէջ հրատարակված
Տէղապահ Սրբազանին մեղի ուղղածնա-
մակին վրայ. այն նամակին, որ Քահանա-
յական ժողովի կողմէն Մասիսի դրոշ փա-
փազեան տեր Յովհաննէսին զօրութիւն եւ
համաձայնութիւն տուեր է ուղածը գրելու
իրենց ժողովքին վրայ եւ մեղի դէմ. այն

նամակին, որուն վրայ հիմնել կը ջանայ քահանայական ժողովը իր վաւերացումը Ազգային վարչութեան կողմէն։

Տէղապահ սրբազանը այն նամակովը կը յայտնէ Քահանայական ժողովին թէ Մեղուին խմբագիրը Պատրիարքարան կանչուեր է եւ իր չ'ըրած յանցանքին համար տեղեկութիւն խնդրուեր է։ խմբագիրն ալ ըսեր է թէ ինքը Սեթեան Յովհաննէս վարդապետին համար պատմուածներուն ու զրուցատաներուն անտեղի խօսքեր ըլլալը հաստատեր է յանդրդրութիւն սրան ժողովրդեան. ասոր յառն ժողովը համոզուեր է նէ ալ, — թերեւս առաջուց Մեղուն, մտառութեամբ կարդացած չ'ըլլալուն համար — խմբագիրը պարապ տեղը կանչած չ'ըլլալու համար, ուզեր է որ իր բացատրութիւնը գրով ներկայացընէ։ Սակէ զատ յորդորանք յանդիմաններ է եղեր որ այսուհետեւ ուրիշ այսպիսի անտեղի ենթադրութիւններ չընէ։ Բառդիրք չընայց թղթատեցինք, նախնեաց մատենադրութիւն չընայց, այլք անցուցինք, հայագէտ չընայց խորհուրդ հարցուցինք չորթորան եւ չանգիմանութեան բառերուն տակին տղղականութիւնը չկրցանք գտնել. ասալ Տէղապահ սրբազանին ոճին տուինք ու անցանք աս գրուցելու թէ ազգային առաջամանակեայ վարչութիւնը տգէտ չ'ըլլալով ըստածըն ալ դիտէ ըրածն ալ, ուստի նամակին այն խօսքը լմէ պարծոյ արձանէ չ'ըլլար ըսել թէ Մեղուին խմբագրին՝ բոլորն չընծու է, թերեւս Տէղապահ սրբազանին այս առ քահանայական ժողով գրուած նամակը գրողին կողմէն աւելցած. Ազգային վարչութիւնը դիտէ թէ ինքը լրագիր կամ լրագրապետ չկրնար պատժել. վասն զի ինք չէ տուած անոր հրատարակչի արտօնութիւնը. իր ընելիքը լրագրին ընթացքը Ք. Գրան խմացընել մըն է. Ք. Դուռն ալ թղթակիցն ու յօդուածը բաղդատելով խմբագիրը դատի կանչելով պէտք եղած անօրէնութիւնը կ'ընէ՝ ուզէ նէ Հայ լրագիր մ'ալ խափանելով։ փառս անոր Ազգային վարչութեանը։

Տէղապահ սրբազանը տեսնելով իր մտերմաբար գրուած նամակը այսպէս ի հրատարակութիւն տրուած՝ թող համոզուի ինք ալ մեզի հետ թէ այդ անձինքը իրենց օգտին եւ արդարացմանն համար բնաւ մեկ բանի չ'են խնայեր։ Թող համոզուի թէ մենք աւելի բարեկամ ենք իրեն քան այդ անձինքը որ չափազանց բարեկամ կը ձեւացընեն ինքզինքնին։

ԴՊՐՈՑԻ ՓՆՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԴԷՍ Ի ՌՈՏՈՍԹՈՑ

Յունիս 20 Թուով Ռօսսոմթոյէն կը գրեն որ նոյն ամսուն 15երորդ օրը Ս. Խաչիկոզմի աղքատիկ դպրոցին հարցաքննութեան հանդէսը կատարուեր է ի ներկայութեան տեղւոյն Ս. Աբաջնորդին եւ բազմաթիւ հանդիսականաց։ Ուր նաեւ ներկայ գտնուեր են Հոգեվարչական եւ Բողոքական Հայոց վարժապետներն ու մէկ քանի ուսումնականները։

Քննութեան նիւթերը հետեւեալներն են։

Քերականութիւն.

Ճարտասանութիւն. եւ

Շարադրութիւն. որոնց դասատուն է Պ. Անդրէաս Կարապետեան Սիլիվրիոյեն։

Թուաբանութիւն. եւ

Աշխարհագրա. որոնց դասատուն է Մարտիրոս Զրիրճեան։

Այդ դպրոցը բաւական գոհացուցիչ պատասխաններ տուեր են եւ դրեթէ իրենց դպրոցին աղքատիկ վիճակին նայելով անյուսալի յառաջադիմութեան մէջ գտնուեր են։

Յետ քննութեան տեղւոյն Աբաջնորդը բարեհաճեր է ի պատիւ նոյն թաղին համառօտ առնութիւն մը ընել ժողովրդեան մանգամայն, զթատիրացիներն ու աշակերտները։ Մինչդեռ այս աղքատիկ թաղը այսպէս անյուսալի յառաջադիմութեան մէջ կը դանըսի. անդին՝ յուսալի է ըսել որ, Ս. Թադէոսի հարուստ թաղի դպրոցը, որ առատ եւ կամուտ ունի վանքին միջոցաւ, որ եւ կրնայ 6, կամ 7 ընտիր վարժապետներով երեւելի ուսումնարան մը ունենալ ամեն կատարելութեամբ. երեսի վրայ խեղճ մնացած է, չենք դիտեր՝ ինչո՞ւ . . . Անցեալ տարի տեղւոյն Հայ երիտասարդութիւնը մեծ չանք ունէր աս դպրոցին յառաջադիմութեանը . . . կ'երեւայ թէ հին թշնամին՝ տգիտութիւնը նորէն զօրացած է, եւ կուզէ տղայական խաղ մը խաղալ։

Մենք աս թաղին վրայ ուրիշ առթիւ խօսելու միտք ունինք. եթէ տեղւոյն Հայ երիտասարդութեան ջանիւք քիչ մտածենէն ոչինչ

չվերջնայ, պիտի ասիպուինք յանուա-նէ նշանակել եւ ցոյց տալ թէ ինչ բան է եւ որոնք են այն արգելքները, որ միշտ ի գնաս Աղգին դէմ կը յառնեն ինալ . . . : Ա-այժմ այսչափս բաւական սեպելով դառնանք Ս . Խաչի Թաղին ժողովրդեան, որք դպրոցի քննութեան համար թէ երեց կառարելիք ուրախութեան հանդէսը եւ թէ Սահմանադրութեան Տարեգարձի հանդէսը առ հարկի պահանջման լիութեան կատարելու համար՝ օր առաջ յայտարարութիւններ եւ տոմսակներ տարածած ըլլալով՝ յունիս 16րդ կիրակի օրը երկու Թաղի ժողովուրդներէն Սահմանադրաբեր անձինք ամենայն պատրաստութեամբ՝ Իոմայել Եաղճի կոչուած ծառազարդ գրօսավայրը կերթան, ուր ազգային պատառուչ երգերը երգելով՝ Հայկական հաճոյ գրօսանքով մը կանցունեն : Զմռնանք ըսել որ՝ Սահմանադրաբեր հանդիսականք մեծ ու հիանալի ուրախութիւն մը ղգացած են, որ նոյն օրը Ս . Աստուածածին Դաթէոս եւ պիսկոպոսը՝ իւր ներկայութեամբը նոյն սիրալիր հանդէսը պատուելու գէշ-ոճ ըրած եւ մինչեւ երեկոյ ֆ-ը եվ-ատատատ ուրախակից եղած է : Սակայն չմռնանք ըսել որ՝ երբ Հայ երիտասարդութիւնը ազգասիրական եռանդեամբ նոյն գեղազարդ գրօսավայրին մէջ կը գրօսնու, կերգէ, կը գուարճանայ եւ վեհախառ կայսեր կենացը երկարութեան համար բարեմաղթութեան դոչիւններով օդը կը թնաւացունէ, ուր Պ . Կ . Անդրէաս վարժապետ եւ Մահտեսի Յարութիւն աղա Տօնապետեանն առ նպատակաւ պատրաստուած մէյմէկ ազդու ճառեր կը կարդան . . . :

Անդին տգէտ թշնամին առ անմեղ հանդիսականները ի գարշելի չարաչար պատժելու միջոց կը խորհի : Ձամբուն վրայ մարդու հասակաւ հեռատրութեամբ սրածայր ցիցեր գտնել կուտայ, որպէս զի հանդիսականք երեկոյին ի գարշելի մութ տեղ անկէ անցնելու առեն ոտքերնին անոնց գտնելով խլման ու չարաչար պատժուին, եւ այն այս հաճմատութեամբ, որ եթէ մէկուն՝ ոտքը մէկ ցիցին բախտելով խլուելու ըլլայ, միւս ցիցն ալ կամ վիզը եւ կամ աչքն ու բերանը ծակի :

Բայց բարեբաղդաբար հանդիսականք (թէ եւ թշնամւոյն լարած առ որոգայթին անտեղեակ) ուրիշ ճամբայէ վերադառնալով անվնաս տուներնին կը հասնին :

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Քանի մը տեղանաւոր երիտասարդներ խաւերար եւ վարագճի խաներէն, որոնք առտուընէ մինչեւ իրիկուն ոսկի՛, Բօնօլի՛ս, Միմ Թա՛զ, ևն կը պօռան ու մէկ փարայի երկու փարայի առի՛, տուի՛, ծախեցի՛ ընելով իրիկունը կամ 1000 ղուրուշ ինաս կամ 1000 ղուրուշ վաստակով տուն կը դառնան, եւ որոնց անցած օր եղբայր Կիլիկիան ալէվբէճ անունը տուեր էր, անցած առին մէջ Ամասիոյ վանքը ուխտի գնացեր էին : Անչափ հեռու տեղ ուխտի գնացողը ի հնարկէ մեկ քանի օր հոն պիտի մնայ, եւ ժամանակ անցընելու զբաղմունք պիտի փնտռեր՝ ուստի առնք չերեկ մը եկեղեցիին բանկալին մօտը վարդապետներուն հետ նստած առեն՝ մէկերնին մեկը կ'ելնէ անոնց կը ֆարցընէ . — այս բանկալին առուտուրը բանի ղուրուշ վաստակ կը բերէ տարին :

Վարդապետին մեկը կը պատասխանէ . [illegible] ղուրուշ հաշիւ կը բերէ . . . :

— Ի՞նչ, կը պօռայ ուրիշ երիտասարդ մը :

— Հապա ինչ պիտի բռնէ սիրելի՛ս :

— Ես 10000ի կ'առնեմ, կը պօռայ ուրիշ երիտասարդ մը :

— Ես 15000ի առի գնաց, կրսէ միւս մը : Հոն իսկոյն կը բացվի Բօմիսիօն խանին Պօռսան : Հոն կը թափին ամէն երիտասարդները եւ կ'սկսին բանկալը ածուրդի ֆանել, բայց այս անգամ մեկ, երկու փարայով չ'է, հազարով կ'եւերցնեն, վարդապետներն ալ կ'սկսին գոչել :

— Ինչ 16000 կայ :

— Ես 20000ի առի գնաց :

— Տար ձեռքդ ինծի վարդապե՛տ, հա՛ 30000 :

— Մի՛ տար վարդապե՛տ, ինչ 35 հազար կայ :

— 40000 կայ ինչ :

— 45000 ինչ, հա՛, հարկ՛ճ, հարկ՛ճ բոլ տակը կանխիկ է հա՛ :

— 48000 ղուրուշ ունիմ ես :

— Ա՛հա 50 հազար, ուրիշ ըսելիք ունի՞ք : . . . . . վարդապետները, տոնոյ գլուխը տաքցած առեն կամացուկ մը կ'առնեն կը քաշեն : Երի-

տասարդները ալ տեսնելով որ բանկային տե-
րը սեպուած անձինքը հոն չ'են՝ աճուրդը ու-
րիշ օրուան կը թողուն. Հետևեալ օրն ալ
Պոլիս իջնելու ստիպուած ըլլալով՝ կ'որոշէն որ
ուրիշ օր մը Քօմիսիօն խանին մէջ աճուրդի
դնեն այս բանկալը։

Ցայտնի բան է որ այս երիտասարդները
մինչև 30 և աւելի հազարի այս բանկալը վար-
ձու բռնել կ'ուզեն նէ՝ ի միայն իրենց շահին
համար չ'է, այլ աւելի վանքին և հետևաբար
Ազգին օգտին համար. վարդապետները հոն
իրենք նստած կամ իրենց կողմէն մարդ դրած
առեն հազիւ 5000 ղուրուշ շահ կը բերէ ե-
ղեր ըսել է որ կամ անկարող են եղեր կամ
եկամուտը կը գողցվի եղեր. այս երիտասարդ-
ները շահ ձգաս իրենց՝ իրենք տարին մինչև
50000 տալու ելած են և աւելի ալ տուող
գտնուելուն վրայ մեծ յոյս ունենալով լսեցինք
որ ստուգիւ քիչ օրէն նորէն աճուրդի պիտի
դնեն։

Մեկ քանի ա գասեր անձինք չ'ուզելով որ
վանքին բանկալը այս լաւերահատատ և ստա-
խօս երիտասարդներուն ձեռքը անցնի՝ որոնք
են որ մեկ քանի օրէն իրենք աճուրդի դնեն

վեճը տեղի ունեցեր է։

Պ. Թոմիկ, կըսէ մեջերդէն մեկը. ես կը
խորհիմ որ «Ազգային Սահմանադրութեան
տարեդարձի հանդէս» անուանենք, լմնայ,
ի՞նչ կ'ը. մենք ալ Ազգ ենք։

Բայց, կըսէ երկրորդ մը, Սահմանադրու-
թեան տարեդարձը կատարուելէն մինչեւ հի-
մա դեռ տարի մը չեղաւ... մեզի Նոյեմ-
նող ըլլայ նէ, ի՛նչ պատասխան տանք. ո՞ր
Սահմանադրութեան տարեդարձն է ըսենք։
Եկէք, դարադարձ դնենք, որ հիմ բոլորո-
վին նոր անուն մի է, և հիմ դարն ալ իրօք
ետ դարձած է այսօրերս դէպ'ի յետամնացու-
թիւն...։

Այս միջոցին յանկարծ էն խելացիին խել-
քը գլուխը գալով յառաջ կը նետուի ըսելով
Ժէ՝ կեցէք բա'րեկամներ, ես անանկ առա-
ջարկ մը գտայ որ, ամենքդ ալ պիտի հաւնիք.
եկէք «Հրեշտակին հանդիսի ԵՐՈՒՐԴ դարա-
գլխոյ յիշատակը» կատարել անուանենք.
որ ըստ կամ երբեմն 201 տարի առաջ եղած
Սահմանադրութեան մը կը վերաբերինք. և
երբեմն ալ կըսենք որ՝ որովհետև երեք ան-
գամ Սահմանադրութեան տարեդարձ կա-
[illegible] նենք և՝ ի յիշատակ ասոր՝ Թօփ Գափուի
դուրսը մալափֆ մ'ալ կը թողուենք. որով
ամեն մարդու ուշադրութիւնը գրաւելով
հանդիսակից և սեղանակից եղողին 10 ղու-
րուշ և մակ հանդիսատես «էյէրձէ (հեռուէն
նով կլլող) եղողին 5 ղուրուշ կառնենք։

Բայց Թօփ Գափուի Հայ լուսաւորիչը մե-
զի հետ չվիճաբանիր եղեր, սա մեր հոգը չէ,
անշուշտ ուրիշ թաղերէն մեզի խելակից ե-
զողներ կգտնանք որպէս զի դէպին տումանակներով։

Այս ըսելով Ա. Յ... նը կը վազէ յայտա-
րարութիւն և աւետ աւուրհնութիւն ընելու,
և նստափաճուճայ խումբ մը վարձելու, իբրև
հեղինակ և անկախ տուրքն նոյն հանդիսին։

Կը խնդրուի հանդիսատես «էյէրձէ) ներկեն
որ 5 ղուրուշը սալերին պարապ չերթալու
համար, գոնէ հանդիսակիցներուն պատառ-
նելը... համբերով զբաղին։

Արգոյ խմբագիր։

Այս օրերս «Ի դիմաց տեառն խորհրդոյ
Անտոն Ա. Յովակիմեան» տպարանութեամբ
տպեալ յայտարարութի՛ն մը տեսանք Թօփգա-
բուի դուրսը Յունիս 30 ին կատարուելիք
հանդէսի մը նկատմամբ։ Մենք այն յայտարա-
րութեան մէջի անտեսի խօսքերուն համար

Մելանալէզի մը... Հրեշտակին հանդիսի ԵՐ-
ԲՐՈՐԴ դարագլխոյն յիշատակը՝ ի Թօփ Գափու։

Այսպեսով շաբաթ Թօփ Գափու Թաղին
մէջ ձկ *անի ամենաջերմ ապրասկրները մեկ
տեղ գալով երկար, բարակ, կ'ըսէը, հատ
խորհելին, խոտելին, և չափել, ձևել կարե-
լին վերջը՝ որոշեր են որ, Յունիս 30 կիրակի
օրը նոր հանդէս մը վերանորոգեն, բայց այդ
հանդէսին անուն դնելու կարող կ'քահայր մը
չգտնալ գտնելով՝ սա հետևեալ տաք ու պաղ

պատասխանատու չըլալ իմ իմացունեընէս վեր ըը, Աբգոյ Հասարակութեան կը ծանուցանենք որ պատրաստ ըլլան իրենց ներկայութեամբը պատուելու մեր Հանդէսը, որ պիտի ըլլայ Վարդավառի կիրակէ օրը։ Այս Հանդէսին գլխաւոր շարժառիթն է Թօփիգաքուի դպրոցի աշակերտները զբօսանքի համար տարին գէթ միանգամ դաշտը Հանել։

Մնամ ձերդ եւայլն

1863 Յունիս 25 Ա. Պոլիս։

Թօփիգաքու։

ԳԱՂՏՆԻՔ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՄ

ՍԿԶԲՈՒՆՔ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԾՆՆԴԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ

ԳԵՐԵԶՄԱՆՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ

Այս վերջին նկատմամբ մեր յաջորդ թիւերով Աբգոյ Հասարակութեան ծանուցածենք. բայց այժմ առաջին այսինքն «Գաղտնիք բընութեան, կամ սկզբունք մարդկային ծնընդականութեան» անուն պատկերազարդ գրքոյկին ծանուցման առթիւ յարմար կըսեպենք մեկ երկու խօսք ընել յիշեալ երկու գրքոյկներուն նկատմամբ։ Այսպէս Հայկական գրականութեան ասպարէզին մէջ կրեւին նոր ու առաջինն են. բայց այսպիսի գրեանց օգտակարութիւնը միշտ անուրանալի է. որոնց յայտնած գաղափարներուն՝ մարդկային սեռը իր պատանեկութենէն լաւ վերահասու ըլլալու պարտաւոր է. քանզի իր առողջութիւնն ու երջանկութիւնը գլխաւորապէս ասոր տեսակ պիտութիւններէն կախում ունին։

Գիտենք որ՝ մարդկային սեռին մէկ մասը ասոր գրքոյկներուն վրայ սոսկումով պիտի նայի, և գուցէ այնպիսիներ պիտի գտնուին, որ այսպիսի գրքերը տեսնելով՝ աչխարհին վերջը հասած համարին։ Սակայն ես մենք պիտանալ ուզենք կամ չուզենք. բնութիւնը այն գործարաններէն մեզի պարգեւած է. և որոնց չէ և այլ ազդեցութիւններ կրելու ենթակայ ենք միշտ. եթէ մենք անոնց անուններէն տալը սմօթ համարինք. և անոնց պաշտօններն ու մեր վրայ հանապազ ունեցած ազդեցութիւնն ուրանալ ուզենք, անոնք մալի չափ չեն չեզնիր իրենց պաշտօնէն. մեզ չեն ուրանար, և մեզ մեր տգիտութեանը աղագաւ զանազան ախտերու ենթանկայ ընելով ժամ յառաջ մեզ կերեզմանը կիջեցունեն . . .։

Ո՛վ և այն խոհեմ ու կատարեալ անձը, որ չգիտնայ փորձառութեամբ թէ մարդկային սեռը ինչ սոսկալի ցաւերու և ախտերու են, թակոյ եղած է և կրլլայ միայն սոյն կէտին վրայ ունեցած տգիտութեանը պատճառաւ։

Արդարև մենք քանի քանի տարիներէ հետէ ցաւօք սրտի կը նայինք մարդկային սեռին պատանեկութեանը, երիտասարդութեանը և օրիորդութեանը վրայ. որք՝ իրենց սեռական կեանացը հետ սերտ կապակցութիւն ունեցող սկսզբանցը վրայով տգէտ ըլլալով ինչ մանաւանդ ախտերու որս եղած են և կրլլան։ Ո՛չ ինչ առյդ պատանիները իրենց ամման ժամերուն մէջ տգիտաբար իրենց կազմութեան և զօրութեան էական տարրները փճացունելու . . . աճապարելով կամ իրենց մատաղ հասակին մէջ գերեզմանի իջած են, և կամ նիհար ու ախտաւէտ անձ մը ըլլալով իրենց նման նիհար և վտիտ զաւակներ ընծայած են աչխարհին. և այսպէս աչխարհ փոխանակ հսկայ և քաջ անձինքներ ըրվելեցուն ըլլալու, մեծաւ մասամբ նիհար և ախտաւէտ տկարներու բնակարան եղած է։

Մարդկութիւնը յարգող անդամներնիք, մարդասէր բժիչկք և իմաստասէրք պարտաւոր են առանց քաշուելու սոյն կէտերը բացատրել և գնել երիտասարդութեան առջև միտգամայն անկէց հետևելիք թշուառութիւնները ցոյց տալով . . .։

Թէև վերոյիչեալ գրքոյկները՝ խիստ հասմառօտ ըլլալնուն համար անբաւական են մանրամասնաբար ամէն պարագաներուն վրայ ճառելու. բայց գէթ Աբգոյ Հեղինակին կողմէն նուիրուած իրրև առհաւատչեայ մը իրենց օգուտը ունին, եթէ արդի երիտասարդութիւնը՝ ապագայ ախտերու, ցաւերու և թշուառութեանց առաջքն առնելու համար՝ փութայ սորվիլ և սորվեցունել իրեն յաջորդող պատանեկութեան. այն ատեն Աբգոյ Հեղինակը՝ իր աչխատութեանց ըստ բաւականին վարձատրուած ըլլալը տեսնելով պիտի յօժարի քաջալերաբար ընդարձակագունին ալ ձեռք զարնելու։

Առ այժմ այսչափս բաւական համարելով կը փութանք բոլոր Հայ երիտասարդները հրաւիրելու, որ չնանգստին առնչ մեկ հատ սաանալու ամենայացեալներն ու ամենանանալու միտք ունցողները 18

ական ղուրուշն ալ իրենց Հարսանեաց ծախսը վերադիր ընելով։

Ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները կը գտնուին։

ՏՐԱՊԻԶՕՆ ԵՒ ՈՍՏՈՍՓՕՏ

Հեռուեռալ տխուր լուրերը, ինչպես որ Թուականէն ալ յայտնի է. բաւական ատեն է որ մեզմէ խնդրուած է հրատարակել։

Սակայն մենք հիմա հրատարակելու պատեհութիւն ունեցանք, թէ եւ ժամանակն մտամբ իւիք անցած է. բայց նոյն ատեն գեռ այն տեղերը ուրիշ գոյներով երեւան եկած ըլլալուն համար կը պարտաւորինք յօդուտ հասարակաց բարւոյն հրատարակել։

1863 Մայիս 16

Այս օրերս մեր առած լուրերուն նայելով՝ Տրապիզոնի մէջ Աւստրիոպական վեճը, որ բաւական ատենէ հետէ տեղի ունեցած էր, սաստիկ ոտքութեամբ յառաջ մղուելու վրայ է եղեր։ Արբահամ վարդապետ ուզողներէն 15 հոգիի չափ իբրեւ խոստովարար ոստիկանութեան դուռը մատնուեր են մեկ քանի եռապետաց ձեռօք . . . : Մենք աս ցաւալի եղելութեանց մէջ ուրիշ բան չենք տեսներ, այլ ժողովրդեան իրաւունքին ոտնակոխ ըլլալը ըստ հին սովորութեան։ Խեղճերը կը հարստահարուին եւ կը ճզմուին, բայց մեկ քանի իշխանաց ահարկու սպառնալիքներէն վախնալով բողոքել չեն համարձակիր. խեղճ եւ ցաւալի վիճակ։ Արդեօք աս ազգասիրաց ընթացքը դեռ պիտի տեւէ. պիտի չըլլայ որ մեկ արդարադատ անձ մը աս տառապելոց իրաւունքը ճանչնայ ու ճանչցունել տայ. ինչպես որ վսեմ. Ահմէտ Վէֆիզ Էֆէնտին Նիկոմիդայի սահմանին մէջ հարստահարելոց իրաւանց դործադրելը եղած է արդարութեամբ։ Այո՛, օր մը այն հարստահարիչներն ալ արդար ատեանի մը ենթակայ պիտի ըլլան, ուր սպառնալիքն ու վախը աղդեցութիւն պիտի չունենայ։ Կը հարստահարեն. աղքատին իրաւունքը ոտնակոխ կընեն. բայց երբեք չեն ուզեր որ ըրածնին յայտնուի. խմբագրաց իսկ տուողին ով ըլլալը կը փնտռեն . . . որպես զի. բոլոր ուժերնին անոր վրայ թափելով զանի ուզածտուն պէս ճնշեն. եւ այս սոսկալի ընթացքը միայն Տրապիզոնի յատուկ չէ. քանդի այս հին ոգին կրծողներ ամեն քաղաքի մէջ պակաս չեն։

Տրապիզոնի մէջի մասնաւոր ցաւալի անցքերուն նկատմամբ առ այժմ մեր սիրելի ընթերցողաց դիւրագգած սրտերը տխուր յիշատակներով առաւել չծանրաբեռնելու համար դադնանք Ոստոսթոյէն ընդունուած լուրերը աչքէ անցընելու։

Շարք ընդ հոլով։

ՄԵՁՄՈՒԱՅԻ ՖԻՆՈՒՆ

ԷՍԵՐ

ՁԵՄԻԷԹԻ ԻԼՄԻՅԵԻ ՕՍՄԱՆԻՅԻ

Այս անունով սմռատեղր մը կը հրատարակուի 1279 Մուհաջըէմ ամիսէն սկսելով, որուն գլխաւոր նիւթերն են ուսումնական, արհեստական, պատմական, և քաղաքական։ Այսի իւր սեռին մէջ առ այժմ եզական ու ընտիր աշխատութիւն մ'է կարելի եղածին չափ պարզ ոճով գրուած։

Նոյնը Հայացի գրերով ալ սկսուած է հրատարակուիլ. որն որ խիստ օգտակար է Տաճկերէն լեզուն սորվելու փափաքող Հայոց։

Պօղոս Համար

Տարեկան գինը	65	ղուրուշ
Վեցամեայ	35	»
Մեկ օրինակը	6	»

Ուզողը կրնայ Պէյօղլուք Եէնի խան Համդիսա գրասենեակէն ընդունիլ։

Ա. ՔԼՕՐ ԵՂԲԱՅՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ

ԵՒ ԱՌԱԿԱԽԱՌՆ

Այս զբօսանաց ծառայող զուարճախառն պատմութիւն մըն է, եւ բան գործ չունեցողները էնէնտրճլ կընէ։

Կը ծախսուի Մարգարեան պ. Յարութիւնի խանութը, եւ Մեծ նոր խանը Հանդիսիս սենեակը Մահմուտ փաշա Քիւրքճի խանի դէմ Յովհէի Գալաֆեանի գրատունը։

Գին 6 ղուրուշ.

Ա. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

Ի ՏՕՒԻՍ ՅՄԱՍ—ԱԼԻ ԽԱՆ